

Forskning og handling

▷ Pierre Bourdieu

Oversat af Anders Mathiesen fra Pierre Bourdieu: Recherche et action, Conférence au Frankreich-Zentrum de l'Université de Fribourg, le 26. mai 2000. In Pierre Bourdieu: Forschen und Handeln / Recherche et Action (ed. Joseph Jurt). Freiburg: Rombach Verlag 2004.

Introduktion

Ved Freiburg Universitet blev der i 1989 oprettet et forskningscenter for Frankrigs-studier, bl.a. på initiativ af Joseph Jurt, der er leder af dette tværfaglige forskningscenter. Bourdieu skitserede ved den anledning et komparativt forskningsprogram med fokus på *nationale* forskelle og traditioner inden for videnskab og litteratur m.m. (se note 2). Ved en konference i anledning af Joseph Jurts 60 års fødselsdag (26. maj 2000) holdt Bourdieu det foredrag, der her præsenteres i dansk oversættelse.

Bourdieu rekapitulerer kort dette komparative forskningsprogram, der er én af flere måde at sikre en "dobbelt historisering" af forskningsobjektet og af den *viden*, som det videnskabelige *arbejde* producerer – "det man kan kalde historisk epistemologi". Herefter modstiller han den tyske og den franske forestilling om "den intellektuelles rolle i samfundslivet". Dvs. han bruger en central national kulturel forskel til at objektivere forskernes forpligtelse til at klargøre det videnskabelige arbejdes og den specifikke videnskabelige videns interesseorientering. Teorien om magtfeltet, som Bourdieu første gang skitserede i 1971¹, begrundet dette krav om at synliggøre også det videnskabelige arbejdes relation til magtfeltet. I konsekvens heraf skitserer Bourdieu afsluttende et program for et kollektivt videnskabeligt arbejde, "et bidrag til at opfinde nye måder at arbejde politisk" – med klar reference til *La misère du monde* (1993/1997/1999). – *Anders Mathiesen*

¹ Se Pierre Bourdieu: "Champ du pouvoir, champ intellectuel et habitus de classe", *Scolies, Cahier de recherches de l'École normale supérieure*, no. 1, 1971, pp. 7-26.

Forskning og handling

Jeg er her for at fejre Joseph Jurts fødselsdag, en god ven som jeg deler forskning og handling med (...). Men jeg vil også gerne henlede opmærksomheden på en anden fødselsdag: åbningen af det Frankrigs-Center for ti år og nogle måneder siden (30. oktober 1989), som Joseph Jurt gerne ville associere mig til (...).

Jeg forsøgte ved åbningskonferencen at analysere nogle vanskeligheder med kommunikation og forståelse mellem Frankrig og Tyskland.² Da jeg grundlæggende tilslutter mig en fornuftens *Realpolitik* (tysk i orig.) og er overbevist om, at videnskaben inden for disse områder kan stille virkningsfulde handlingsprincipper til rådighed, forsøgte jeg dengang at skitsere et forskningsprogram, som det forekom mig ville være nødvendigt for at overvinde disse vanskeligheder. Jeg gjorde først og fremmest opmærksom på muligheden for og nødvendigheden af at sætte nogle fælles forskningsarbejder i gang, der skulle bringe de nationale, ubevidste kulturelle strukturer for en dag (*structures des inconscients culturels nationaux*), for at gøre det muligt at kontrollere deres virkning. Jeg vil i dag først vende tilbage til dette punkt; for jeg er overbevist om, at dette Frankrigs-Center er det ideelle sted for realiseringen af et sådant forskningsprogram.

Vi har allesammen i vores hoveder nogle konstruktionsprincipper for vores måde at anskue verden, der ofte giver sig udtryk i nogle modstillede udtryk (strålende/mat; let/tung osv.), og som, idet de er fælles for en hel epoke og et helt samfund, er grundlaget for vores måde at opfatte verden og for den sunde fornuft (*sens commun*), som alle samfundets medlemmer deler. Den akademiske 'sunde fornuft', der er en subkategori af den sunde fornuft, udgøres af det system af kategorier, eller mere præcist, af de perceptions- og vurderingsprincipper, som alle universitetslærere i en specifik epoke i et bestemt samfund har til fælles, og som betyder at de forstår hinandens hentydninger, og at de finder de samme ting interessante og vigtige. Denne mængde af i høj grad ubevidste principper for at anskue og opdele, der er indprentet via skolesystemet (*inculqué*), udgør grundlaget for valg af temaer for opgaver, afhandlinger, disputater, artikler og bøger. Deraf følger, at forskellige (ubevidste) kategorisystemer svarer til forskellige (nationale) skolesystemer.

Historievidenskaben kunne med fordel gøre dette tema, der inden for historie utvivlsomt er det mest skjulte og oversete tema, til et centralt forskningsobjekt: dvs. det som kan kaldes det historisk ubevidste (*l'inconscient historique*) eller, i et kantiansk sprog, det historisk transcendentale: systemet af tænke kategorier (*schèmes de pensée*), systemet af kognitive strukturer (eller, for at tale som Cassirer, systemet af symbolske former), som på et bestemt tidspunkt gør det muligt at konstruere verden. Dette system, der er fælles for alle medlemmer af et fællesskab, bevirker at dette fællesskab deler en mængde af ting, der tages for givne eller opfattes som selvfølgelige, og som fungerer uden at man taler om dem, en mængde af fælles talemåder i Aristoteles' betydning, dvs. antagelser ud fra hvilke man argumenterer, men som ikke dis-

² Se Pierre Bourdieu : "Les conditions sociales de la circulation internationale des idées", *Romanistische Zeitschrift für Literaturgeschichte/Cahiers d'histoire des littératures romanes*, vol. 14, no. 1-2, 1990, pp. 1-10. Denne tekst er i en kortere, redigeret version oversat til engelsk i *Bourdieu – A Critical Reader* (ed. by Richard Shusterman). Blackwell, 1999, pp. 220-228.

kutures: diskusionens grundlæggende antagelser gøres ikke til genstand for diskussion. Det universitært ubevidste er den del af det historisk ubevidste i en bestemt epoke i et bestemt samfund, der må tilskrives de specifikke universitære erfaringer (og som så yderligere specificeres efter de forskellige discipliner). Når man gør dette ubevidste til forskningsobjekt (idet man fx undersøger den historiske genese af den franske tradition for at opdele afhandlinger i tre afsnit eller den tyske seminarform og den tanketradition, der knytter sig til den), så betyder det på én gang både at forøge den historiske viden om et specifikt historisk objekt, og at fremme en viden om videnskabelig viden, det man kan kalde historisk epistemologi.

Når forskeren undersøger et historisk objekt (fx et dokument, et billede eller en litterær tekst), må han forholde sig til to former af det historisk ubevidste, som han må objektivere: det historisk ubevidste, der gør sig gældende i den gruppe og den epoke, der har *produceret* dette objekt, og det historisk ubevidste hos det subjekt, der *undersøger* dette objekt, dvs. den gruppe (af historikere) og den epoke, som han selv hører til, og det vil mere præcist sige: hans eget nationale universitets og hans videnskabsdisciplins historisk ubevidste. Og denne sidstnævnte opgave er sikkert ikke den letteste, især fordi alt synes at være indlysende klart, eftersom de to former for 'ubevidste' kategorisystemer ligger meget tæt på hinanden og ligner hinanden meget. Den komparative metode er den bedste måde (derfor taler jeg om den her) til at synliggøre (*rendre visibles*) de usynlige tankeskemaer, vel at mærke på betingelse af, at den er orienteret efter de historisk epistemologiske principper, som jeg netop har omtalt. Den komparative metode kan synliggøre den vilkårlige og kontingente karakter af de tanke- og praksisformer (fx afhandlingen der er opdelt i tre afsnit), der – når de først er inkorporeret – synes at være helt naturlige.

Til de sociale strukturer, der skaber de kognitive strukturer, som udgør det universitært ubevidste, hører alle de universitære kommunikationsformers strukturer, frem for alt de pædagogiske relationer: *disputatio*, forelæsningsformen, foredrag, seminarer, kollokvier, foredrag med overheads m.m. Men der er også sociale strukturer, der hænger sammen med den universitære arbejdsdeling, specielt den hierarkiske orden mellem disciplinerne. Vanskelighederne bliver større, når der er tale om internationale interdisciplinære udvekslinger, på grund af forskellene mellem landene og deres nationalt specifikke fagdiscipliner. Man må vedvarende præcisere dette komparative forskningsprogram; jeg tror det vil kunne udvikle nogle uforlignelige instrumenter til en bedre international kommunikation og på denne måde gøre det muligt at bekæmpe den helt specielle form for etnocentrisme, der er specielt vanskelig at afsløre, idet den hænger sammen med det akademisk ubevidste, dvs. med alt det som vi ubevidst har tilegnet os som aktive deltagere i et nationalt skolesystem.

Da jeg fortsat har til hensigt at foreslå et forskningsprogram, der samtidig skal være et praktisk politisk program for en fornuftens *Realpolitik*, vil jeg i dag tilføje et supplement til analysen af de strukturelle vanskeligheder, der knytter sig til de forskellige mellem de to historiske traditioner, som jeg skitserede for ti år siden: jeg vil modstille de forestillinger (*représentations*), der forefindes i de to nationale traditioner, den tyske og den franske, om relationerne mellem kultur – eller dem der repræsenterer kulturen – og politik, det drejer sig med andre ord om de intellektuelles rolle.

Tendensen til at sætte kultur og politik i modsætning til hinanden, som man også kan iagttage i Frankrig, er særlig udtalt i Tyskland, hvor mange stiltiende – som Curtius påpegede – tenderer til at definere kultur ved udelukkelse (eller fornægtelse) af politik, og de betragter alle interventioner i det politiske liv som et brud på den akademiske værdighed. I Frankrig anerkendes derimod den intellektuelles personlighed og samfundsmæssige rolle. Og jeg vil gerne her idag forsvare de intellektuelle, denne typisk franske institution, mod netop det dårlige billede, som tyskerne ofte giver af den intellektuelle figur, fordi de på upassende vis anvender den i deres tradition forankrede modsætning mellem den neutralitet, der passer sig for universitetsansatte, og det politiske engagement; modsætningen mellem *scholarship* og *commitment* som det hedder i det anglo-amerikanske univers. Jeg kaster mig ud i dette forsvar og denne (re)præsentation af de intellektuelle ikke bare af formelle grunde og af kærlighed til kunsten (og det intellektuelle arbejde), men også med det klare formål og et håb om at ophæve eller at afkræfte de (undertiden berettigede) protester, som enhver form for engagement fra forskere, kunstnere og videnskabsmænd foranlediger.

Jeg må åbent og ærligt understrege, at de fordomme og den mistænksomhed, som engagementet udløser, er påfaldende selektive, og de iværksættes næsten udelukkende imod et kritisk engagement. I virkeligheden er der interventioner i samtidens offentlighed, som den akademiske morals vogtere fuldt ud accepterer, godkender og undertiden giver deres støtte til. Jeg vil her kun nævne et eksempel fra min egen disciplin, hvor Tony Giddens og hans tyske elev og meddelagtige, Ulrich Beck kan være sikre på anerkendelse fra selv de mest nøjeregnende og de mest konformistiske universitetslærere, når de tilbyder de socialdemokratiske partiledere fra Blair til Schröder et fuldt udarbejdet program for "Den tredje vej"; eller når de præsenterer analyser af "Risikosamfundet", der ikke er uden politisk krydderi i en tid, hvor så mange arbejdere er henvist til en ustabil og prekær beskæftigelsessituations ufrivillige risiki, og som burde få dem, der har noget kultur og kritisk hukommelse, til at huske den kritik af den *Soziale Fürsorge*, forsorgen, den sociale bistand, som Heidegger kamuflerede under et kyndigt spundet netværk af begreber som *Sorge*, *Fürsorge* osv. i sin filosofiske analyse af tidsbegrebet (*Zeitlichkeit*).

Man må altså opklare en hel række misforståelser i relation til begrebet engagement. En kunstner, en forfatter, en videnskabsmand, der intervenserer i et politisk område, bliver ikke af den grund politiker; han bliver til en intellektuel, svarende til modellen som Zola udviklede i forbindelse med Dreyfus-sagen. Det vil sige, at han bliver til en person, der bringer sin kompetence, sin specifikke faglige autoritet og de værdier, der knytter sig til udøvelsen af hans profession (hans arbejde), eksempelvis sandfærdighed og uegennyttighed, ind i en politisk kamp (*combat politique*); eller han bliver med andre ord en person, der giver sig ind i et politisk område uden at opgive nogen af de krav, der er forbundet med hans tilhør til og position i et autonomt felt.

Kunstnernes, forfatternes eller videnskabsmændenes interventioner i det offentlige rum – Einstein, Russell eller Sakharov – er baseret på principper fra et "fællesskab", der føler sig forpligtet af objektivitet, redelighed og uegennyttighed. Videnskabsmandens sociale autoritet beror i øvrigt i lige så høj grad på den respekt, som de logiske principper og de uskrevne etiske principper giver anledning til, som på hans

tekniske kompetence. Når han således blander sig i denne verdens problemer, risikerer han at skuffe (ordet er alt for svagt), måske snarere at chokere: på den ene side chokerer han i sin egen akademiske verden dem, der vælger den bekvemme dydige løsning at trække sig tilbage i elfenbenstårnet, og som opfatter intervention uden for den akademiske sfære som et farligt brud på den famøse "aksiologiske neutralitet", der fejlagtigt identificeres med videnskabelig objektivitet; på den anden side chokerer han i den politiske verden dem, der opfatter ham som en trussel mod deres monopol på at udtale sig, og mere generelt alle dem, som hans intervention generer.

Den mistænksomhed, som tyskerne ofte nærer i forhold til den franske intellektuelle figur, finder mangan en gang sin berettigelse i de "medie-intellektuelles" poseren og hykleriske attituder, der reducerer en tradition og en institution, som jeg finder yderst nyttig socialt og intellektuelt agtværdig, til en ren karikatur eller parodi. Når jeg meget oprigtigt ønsker at afkræfte denne mistænksomhed, så er det bl.a. fordi de intellektuelle (hvor jeg hele tiden mener de kunstnere, de forfattere og de kendte og anerkendte videnskabsmænd, der på et bestemt tidspunkt engagerer sig i en politisk handling – *action politique*) aldrig har været mere uundværlige for det sociale liv i samfundet end i dag, hvor de kritiske mod-magter, som f.eks. journalistikken, svigter (i hvert fald i Frankrig), men også på grund af de nye former, som dominansen har antaget. En hel række historiske undersøgelser har vist, hvad det er for en rolle *think tanks'*ene har spillet for produktionen og gennemførelsen af den neoliberale ideologi, der i dag behersker verden; disse konservative *think tanks*, de talrige "ekspert-grupper", der udpeges og betales af de magtfulde, kan kun imødegås af "specifikke intellektuelle" (i Foucaults betydning), der finder sammen i et intellektuelt kollektiv, som er i stand til selv at definere genstanden (emner og temaer) og formålet for deres kritiske tænkning og handling, kort sagt som autonome *kollektivt intellektuelle*. Dette intellektuelle kollektiv kan og bør først og fremmest varetage en negativ kritisk funktion ved at skabe og udbrede nogle forsvarsmidler (analytiske redskaber, der kan anvendes) mod den symbolske dominans, der nu til dags i stadig stigende grad væbner sig med videnskabelig autoritet. I kraft af det samlede kollektivs kompetence og autoritet kan et sådant kollektiv underkaste den dominerende diskurs både en logisk og en socio-logisk kritik, som er i stand til virkningsfuldt at modarbejde "eksperternes" og specielt de økonomiske eksperters angiveligt videnskabelige autoritet.

Det intellektuelle kollektiv kan imidlertid også varetage en positiv funktion ved at bidrage til et kollektivt arbejde for en politisk fornyelse (*invention*). Sammenbruddet af regimerne af Sovjet-typen og svækkelsen af de kommunistiske partier i de fleste europæiske og sydamerikanske lande har befriet den kritiske tænkning. Men den ny-liberalistiske *doxa* har udfyldt hele dette befriede rum³. Der kan de kollektivt intellektuelle spille en uerstattelig rolle ved at bidrage til at skabe de sociale betingelser for en kollektiv produktion af realistiske utopier; ved at organisere og orkestrere den kollektive søgen efter nye former for politisk arbejde (*action politique*); eller ved at hjælpe de grupper der eksperimenterer, og på denne måde få klargjort, hvad deres

³ Se Pierre Bourdieu and Loïc Wacquant: "The Cunning of Imperialist Reason" in Loïc Wacquant (ed.): *Pierre Bourdieu and Democratic Politics*. Polity Press 2005.

bestræbelser går ud på, og hvordan de kunne og burde udformes, og på denne måde bidrage til en samlet formulering og opsamling af den omfattende sociale viden om den sociale virkelighed, som den sociale virkelighed er fuld af.

Opgaven er på én og samme tid meget påtrængende og meget vanskelig. I virkeligheden er de forestillinger om den sociale virkelighed, som det er nødvendigt at gå op imod, affødt af en veritabel konservativ revolution, ligesom de præ-nazistiske bevægelser, der var forudsætningen for 1930'erne i Tyskland. For at gennemføre et brud med *Welfare State* traditionen, måtte de *think tanks* som Reagans og Thatchers, eller senere Clintons, Blairs, Schröders eller Jospins politiske programmer udgik fra, gennemføre en egentlig symbolsk kontrarevolution og formulere en *paradoks doxa*: denne konservative *doxa* fremstiller sig selv som progressiv/fremskridtsvenlig; det er en tilbagevenden til fortiden (*restauration du passé*), ofte dens mest arkaiske former (især hvad angår de økonomiske relationer), men dette tilbagefald til og genoprettelse af en tidligere orden bliver fremstillet som reformer eller som revolutioner. Det ses tydeligt ved alle de foranstaltninger, der går ud på at nedbryde velfærdsstaten, eller med andre ord at destruere alle de demokratiske rettigheder i lovgivningen vedrørende arbejde og sundhedsområdet, sociale rettigheder og uddannelse. Når man bekæmper en sådan politik, risikerer man at komme til at fremstå som konservativ, fordi man forsvarer fortidens mest progressive landevindinger. Denne situation er så meget mere paradoksal, eftersom man bliver tvunget til at forsvare nogle ting, som man i øvrigt ønsker at ændre, som fx den offentlige service og nationalstaten, som ingen i den aktuelle situation har i sinde at bevare, eller fx fagforeningerne eller sågar det offentlige skolesystem; områder som det fortsat er nødvendigt at underkaste den mest nådesløse kritik. Således bliver jeg i dag beskyldt for at fornægte min egen kritik eller anklaget for at være selvmodsigende, når jeg forsvarer en offentlig skole, om hvilken jeg altid har sagt, at den opfylder en konservativ funktion.

Forskerne har en afgørende rolle at spille i kampen mod den nye *doxa* og den rent formelle kosmopolitiske attitude hos alle dem, der hele tiden bruger begreber som "*globalisation*" eller "*global competitiveness*". Denne skin-universalisme (*universalisme de facade*) tjener i grunden primært de dominerendes interesser: den tjener til at fordømme nationalstaten som et politisk ukorrekt tilbagefald til nationalisme, selv om nationalstaten – i en situation hvor der hverken findes en verdensstat eller en verdensbank finansieret af en skat på kapital-cirkulationen – er den eneste kraft/magt, som de såkaldt 'nye lande' (*les pays dits émergents*), Sydkorea eller Malaysia, kan sætte op imod de multinationales magtudøvelse. Denne verbale universalisme, der også er ødelæggende for kønsrelationerne, og som efterlader de magtesløse borgere til sig selv over for de internationale økonomiske magter, kan de forskere, der er sig deres sociale ansvar bevidst, gå op imod med en *ny internationalisme*, der med en virkelig international modstandskraft kan tage kampen op med de problemer, der nødvendigvis er "globale", fordi de hverken (aner)kender grænserne mellem nationerne eller mellem "klasserne", som fx miljø- og forureningsproblemerne, ødelæggelsen af ozonlaget, spildet af naturressourcerne eller den atomare trussel; også de mere rent økonomiske eller kulturelle problemer, som fx spørgsmålet om udviklingslandenes gæld eller spørgsmålet om pengenes indflydelse på produktionen af og udbredel-

sen af kulturelle goder (jvf. koncentrationen inden for produktionen af film og filmudlejningen, eller inden for forlagsverdenen osv.) kan forene de afgjort universalistiske intellektuelle, dvs. dem der går ind for at universalisere adgangsbetingelserne til de universelle goder og for at overskride grænserne mellem nationerne, og specielt opdelingen mellem landene i Nord og Syd.

Derfor må forfatterne, kunstnerne og frem for alt forskerne overskride den 'helliggjorte' grænse mellem videnskab og handling, mellem forskning og engagement, der alt efter de nationale traditioner er indskrevet mere eller mindre fastforankret i deres hjerner. De må aktivt interagere med det omgivende samfund (dvs. især med fagforeningerne, de sociale bevægelser og alle grupper, der deltager i de sociale kampe – *groupes en lutte*) i stedet for at nøjes med den skolastiske verdens på én gang nære og abstrakte konflikter, der dog altid er en smule uvirkelige; og det drejer sig om at opfinde en usandsynlig men også uundværlig kombination: en videnskab, der er forbundet med handling, *scholarship with commitment*, dvs. en praktisk politik for at intervenere i det politiske arbejde, der så vidt muligt følger videnskabsfeltets gældende regler. I dette kollektive projekt tilkommer der uden tvivl videnskabsmændene (og -kvinderne) en central rolle, eftersom de dominerende/de magtfulde kræfter uophørligt påberåber sig videnskabelig autoritet, frem for alt den økonomiske videnskab. Men der tilkommer også forfatterne en vigtig funktion og måske især kunstnerne, der kan komme til at spille en absolut uerstattelig rolle i den nye politiske arbejdsdeling, eller – mere præcist – i den nye måde at arbejde politisk, som det drejer sig om at udvikle: at give de kritiske tanker og analyser en symbolsk kraft ved hjælp af kunstens virkemidler; fx at give de endnu usynlige – men videnskabeligt forudsigelige – konsekvenser af de politiske foranstaltninger, der er inspireret af de ny-liberalistiske filosoffer, en synlig og umiddelbart forståelig form⁴.

Det drejer sig kort sagt om at modarbejde tendensen til at trække sig tilbage til magtelitens beskyttede og beskyttende højborg og dette univers' bekvemme indelukethed, der så i øvrigt netop er belejret af "medie-barbarerne", ved at opfinde og gennemsætte en mere aktiv og mindre uansvarlig definition af videnskab, kultur og af forholdet mellem videnskab, kultur og samfundet. Det drejer sig om at befri al den kritiske energi, der vedblivende holdes indespærret bag den lærde verdens mure, dels ved hjælp af en misforstået videnskabelig dyd (*vertu*), som afholder videnskabsmænd fra at blande sig i plebejiske diskussioner i den journalistiske og den politiske verden, og dels som følge af tænke- og skrivetraditionerne [*det akademisk ubevidste* – O.a.], der bevirker at specialisterne selv inden for samfundsvidenskaberne finder det lettere og mere sikkert, og ud fra et rent akademiske synspunkt mere indbringende, at forbeholde resultaterne af deres arbejde til videnskabelige publikationer, der kun læses af andre videnskabsmænd som dem selv. Jeg kender mange økonomer, der privat ytrer deres foragt for den måde, som 'direktøren for nationalbanken' anvender deres teorier til at retfærdiggøre sine politiske beslutninger; og jeg kender sågar nogle, der undertiden skriver det i snævre videnskabelige fagtidsskrifter (uden bredt publikum).

⁴ Denne formulering af de kollektivt intellektuelles rolle i relation til samfundslivet kan læses som en reference til *La misère du monde* (1993), jf. Bourdieus samtale med Franz Schultheis i *Praktiske Grunde*, nr. 1, spec. s.27 – O.a.

Det betyder imidlertid, at de som følge af deres tavshed bærer en ikke ringe del af ansvaret for det bidrag, som den økonomiske videnskab hver dag yder til retfærdiggørelsen af en politik, der har politisk uacceptable konsekvenser, og som videnskabeligt ikke kan retfærdiggøres.

Jeg vil afsluttende erindre om, at Max Weber ikke kun talte om *Wertfreiheit*, men også om *Wissenschaft als Beruf*. Det er vigtigt at påminde de personer, der forveksler videnskabelig objektivitet med etisk og politisk neutralitet, at de ikke bare kan vaske deres hænder – navnlig når det drejer sig om samfundvidenskaberne – i relation til de praktiske politiske implikationer af deres arbejde. De skylder måske ikke de personer, som de anklager for at overskride de hellige akademiske grænser ved at intervenere i denne verden, nogen redegørelse, men de skylder i hvert fald at aflægge regnskab for de dedikerede faggruppers kollektive domstol [dvs. de specifikke felter for videnskabeligt arbejde – O.a.], i hvis navn de udtaler deres fordømmelser og ind i mellem deres ekskommunikationer.